

ЛЕКЦІЯ № 1
ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЇ
(2 години)

ПИТАННЯ:

1. Предметна область соціології. Витоки соціологічної системи знань.
2. Структура та функції соціологічної системи знань.
3. Категоріальний апарат соціології, його призначення.
4. Соціологія та інші науки про суспільство і людину.
5. Роль соціології у розвитку українського суспільства та у підготовці сучасного фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бароноев А.О. О предмете социологии // Социологические исследования. – 1991. – № 5.
2. Зборовский Г. Е. Общая социология: Курс лекций: 2-е изд., доп. – Екатеринбург, 1999.
3. Ионин Л. Г. Социология культуры: Учеб. пособ.: Изд. 3-е, доп. – М.: Логос, 2000.
4. История социологии в Западной Европе и США. – М.: Норма-Инфра, 1999.
5. Кон И. С. Социология личности. – М.: Политиздат, 1967.
6. Кравченко А. И. Социология: Учеб. для вузов. – М.: Логос, Екатеринбург: Деловая книга, 2000.
7. Павличенко П. П., Литвиненко Д. А. Соціологія: Навч. посібник. – К.: Лібра, 2000.
8. Социология: Классические и современные парадигмы: Хрестоматия. – М.: АНКІЛ, 1998.
9. Якуба О. О. Соціологія. Навч. посібник для студ. – Харків: Константа, 1996.

1. Предметна область соціології. Витоки соціологічної системи знань.

Соціологія – складна, але необхідна для всіх наука. Оволодіння її азами забезпечує інформаційні потреби людини в осмисленні соціальної дійсності і сприяє формуванню у неї високого загальнокультурного рівня, що відповідає вимогам сьогодення.

Термін "соціологія", походить від латинського слова "societes" – суспільство і грецького "Logos" (слово, вчення). Тому в буквальному змісті слова соціологія – це наука про суспільство. Своїми витокami формування елементарних соціологічних знань сягає ще сивої давнини. Тому не дивно, що розвиток соціологічних уявлень про суспільство змінювався залежно від конкретно-історичних умов розвитку людської цивілізації. І по сьогоднішній день соціологія залишається у стадії "становлення", що обумовлює певні труднощі у чіткому визначенні її предметної області дослідження.

Перші кроки виокремлення соціологічної системи знань сягають ще епохи Протагора та софістів. Саме в цей період постає усвідомлена потреба розмежувати два елементи людського буття природне та суспільне, формується фундаментальна для соціології проблема — проблема подібності та відмінності законів розвитку природи та суспільства. Отже, хоча уявлення про соціологію як окрему галузь наукового знання ще відсутнє, проте в центрі уваги інших суспільних дисциплін ставляться суто соціологічні проблеми, зокрема проблеми законів і норм суспільного життя.

На зміну античності приходить епоха середньовіччя, де основною формою відображення специфіки суспільного життя, його законів розвитку виступає релігійна ідеологія. Сутнісною ознакою соціологічної парадигми середньовіччя стає християнський провіденціалізм. В епоху Відродження знання про суспільство вивільнюється від теологічної оболонки і набирає секулярних форм.

У період Нового часу одним із досягнень соціологічної думки є розробка раціонально обґрунтованої теорії громадянського суспільства, усвідомлення та осмислення проблем

групового інтересу та договірних засад суспільного життя, подальша розробка емпіричних підвалин соціального знання. Та дане знання являє собою ще форму своєрідного конгломерату суспільних дисциплін: філософії, історії тощо, якому, крім наукових, притаманні і спекулятивні елементи.

Як окрема галузь знання соціологія з'являється лише на початку XIX століття. Її становлення пов'язано з іменем французького дослідника О.Конта, який висунув ідею позитивного методу в дослідженні суспільного життя. Суть даного методу зводилася вченим до спостереження фактів і процесів суспільного буття, їх опису та систематизації, а тому поняття "соціології" ототожнювалось із суспільствознавством.

Конт розглядав суспільство як функціональну систему, основними підставами виникнення якої став розподіл праці між індивідами, що спонукав їх до взаємодії та сприяв формуванню певних типів соціальних відносин: економічних, політичних, моральних тощо. Французький соціолог виділяв два типи соціальної взаємодії — сімейну асоціацію і політичне суспільство, які відрізняються характером зв'язку між людьми. Перша система, згідно з твердженням вченого, базується на почуттях солідарності та злагоди, друга — на різко вираженому розподілі праці. Таким чином, у процесі взаємодії індивідів утворюються соціальні структури різних рівнів і з різними цілями, які об'єднують різну кількість людей.

Основою формування взаємодії, вважав О.Конт, слугують пріоритетні інтереси, які для суб'єктів взаємодії є найбільш значні. Вступаючи в такі об'єднання, люди беруть на себе відповідні обов'язки перед групою чи суспільством, характер яких виявляється в їх рольовій поведінці. Роль робить людину суб'єктом відносин різного рівня і різних структур. Вивчаючи рольову поведінку індивідів, ми маємо можливість виявити характер взаємодії між людьми в певній соціальній системі та тип соціальної структури, який створюється на цій основи. Таким чином, соціальний світ людей віддзеркалюється в духовній культурі суспільства, груп, окремих людей і є результатом людських взаємодій.

Учення дослідника про суспільство поділялося на дві частини: соціальну статику (описує закони існування) і соціальну динаміку (описує закони і етапи видозмін суспільства). Варто зауважити, що позитивістична соціологія Конта розглядала суспільство по аналогії з природою, використовуючи методи природничих наук.

У кінці XIX ст. відбуваються суттєві зміни у розвитку соціологічної теорії, які обумовлені кризою натуралістичної соціології та переходом до розробки, методів "розуміючої соціології", проблем соціальної дії та взаємодії.

Проблематика загальної соціологічної теорії поєднується в цей час з проблематикою емпіричної соціології. Своє відображення дана тенденція знайшла в науковому доробку Е.Дюркгейма та М.Вебера.

Так, француз Еміль Дюркгейм звузив розуміння предмету соціології до вивчення соціальних сторін суспільного розвитку. У праці "Правила соціологічного методу" (1885 р) він визначає соціологію як науку про соціальні факти, які існують поза індивідом, розмежовуючи при цьому поняття індивідуального і колективного (соціального).

Німецький дослідник М.Вебер, заклавши фундамент сучасної соціології, різко виступив як проти спроб розуміти поняття соціальних наук як прямих і безпосередніх копій об'єктивної реальності, так і проти спроб ототожнення понять і методів гуманітарного пізнання з поняттями та методами точних наук. Вебер вважав, що категорії соціальних наук — це чисті мисленнєві конструкції, ідеальні типи, за допомогою яких дослідник визначає напрямки аналізу матеріалу, узагальнює емпіричні факти. Їх зміст значною мірою обумовлюється загальною спрямованістю конкретно-історичних цінностей епохи. Тому, згідно з висновками Вебера, наукове дослідження має базуватися на принципах "свободи від оціночних суджень" та "віднесення до цінностей".

Під об'єктом соціології у Вебера виступає соціальна дія, а сама соціологія трактується як наука, що прагне зрозуміти соціальну дію, пояснити процес її становлення та механізми впливу. Під поняттям "соціальна дія" вчений розуміє таку дію, яка за своїм змістом орієнтована на

поведінку інших людей. Згідно з соціологом, існують наступні типи соціальної дії: традиційна, афективна, ціннісно-раціональна і цілеспрямована.

Доробку Вебера належить також розробка і галузевих напрямків соціології: політичної соціології, соціології релігії, соціології міста, праці, бюрократії.

Таким чином, на рубежі XIX-XX ст. відбувається перехід від розуміння соціології як науки тотожної суспільствознавству, до науки, пов'язаної з вивченням соціальних явищ та соціальних відносин суспільного життя. Відбувається вивільнення соціальної теорії від понятійного апарату фізичних і біологічних наук. Соціальні процеси і явища все частіше описуються в соціологічних термінах: взаємодія, спільність, соціальна група, соціальний факт тощо.

Новий і вищий рівень розвитку соціології пов'язують з розвитком соціології в США, із становленням школи наукового менеджменту (В.Тейлор), школи "людських відносин" (Е.Мейо) та "емпіричної школи" (Д.Девіс). Основна увага даних напрямків у розвитку соціологічної теорії була зосереджена на проблемах модернізованого суспільства. Це сприяло подальшому розвитку галузевої соціології, розробці та вдосконаленню методів конкретно-соціологічних досліджень, а отже, збагаченню системи не тільки спеціального, але й загального соціологічного знання.

Напрямки розвитку соціального знання, які були закладені в період 20-70 рр. XX ст. у США, стали фундаментом формування сучасних теоретичних напрямків у соціології. Це школа прагматизму і політичного реалізму, структурно-функціонального аналізу систем суспільних явищ, який у свою чергу є методологічною основою школи соціальних систем, емпіричної школи соціології тощо. Всі вони мали проблемно-прикладну орієнтацію і були спрямовані на вирішення конкретних соціальних проблем. Головним досягненням американської соціології став розвиток теорій середнього рівня в таких галузях, як: теорія організації, соціальна структура, малі групи, колективна поведінка, соціологія сім'ї, праці, професій. До класики соціології ввійшли праці Г.Мюрдаля про расові відносини (40-і роки), які сприяли розгортанню прикладних досліджень у цій галузі. Все це дає підстави стверджувати, що у 20-70 рр. XX ст. визначення предмету соціології змінювалося в міру змін практичного інтересу та організації самої науки. Тому, як правило, у трактуванні предмету пізнання соціології як ключове виділяли те чи інше соціальне явище чи процес.

На сьогоднішній день змінюється розуміння предмета соціології від предметної направленості на прикладні соціальні проблеми до загальносоціологічних. Так, американський соціолог сучасності Н.Смелзер трактує соціологію як наукове дослідження суспільства і соціальних відносин, науку, яка опирається на факти реального світу і намагається наслідувати їх, використовуючи наукове пояснення.

Західна соціологія у визначенні предмета соціології основний наголос ставить на предметно-прикладний аспект. Тому при визначенні предмета соціального пізнання виділяють як ключове те чи інше соціальне явище чи процес. До таких належать: групова взаємодія, соціальні відносини, соціальні організації тощо.

Сучасна пострадянська соціологія теж являє собою сукупність різноманітних напрямків і шкіл, які по-різному трактують її предмет, але кожне із визначень має своє раціональне зерно. Так, одні визначають соціологію як науку про становлення, розвиток і функціонування соціальних спільностей, соціальних організацій і соціальних процесів як модусів їх існування (І.Ядов). Інші — як науку про закони розвитку і функціонування соціальних спільностей і соціальних процесів, про соціальні відносини як механізм взаємозв'язку та взаємодії між суспільством і людьми, між спільностями, між спільностями та особистістю (соціологічний словник).

Кожне із вище поданих визначень підтверджує тезу про те, що соціологія — наука багаторівнева і являє собою єдність абстрактних і конкретних форм, макро- і мікротеоретичних підходів. Макросоціологічний підхід пов'язаний із вивченням суспільства як цілісного суспільного організму, а мікросоціологічний — із аналізом соціальних процесів в окремих сферах суспільного життя. Згідно з першим підходом, соціологія постає як наука про цілісність

суспільного організму, про соціальні системи. Згідно з другим - як наука про масові соціальні процеси й масову поведінку. При цьому слід наголосити, що доміантною теорією на макросоціологічному рівні є функціоналізм та теорія конфлікту, на мікросоціологічному — символічний інтеракціонізм.

Під об'єктом соціологічного пізнання виступає вся сукупність зв'язків та відносин, які називаються соціальними. Отже поняття "соціальне" є основною категорією соціології.

Уперше в історії соціології поняття "соціальне" як похідне від суспільства з'явилося у західноєвропейських і американських соціологічних школах при аналізі вузько емпіричних проблем людини і соціальних груп.

У працях К.Маркса теж розрізняються поняття "соціального" і "суспільного". Перше використовувалося ним при аналізі відносин людей одне до одного, до умов життєдіяльності. Друге — при аналізі суспільних відносин на рівні суспільства в цілому, взаємодії його сторін: політичної, економічної, ідеологічної.

Узагальнюючи вищезазначене, можемо зробити Такі висновки: .

– соціальне – це властивість, яка внутрішньо притаманна індивідам і спільностям, що формується внаслідок процесів соціалізації та інтеграції людини в суспільство, в систему суспільних відносин;

– соціальне відображає зміст і характер взаємодії між індивідами, групами, спільностями як результат виконання людиною певних соціальних ролей, які вона бере на себе, стаючи членом суспільства;

– соціальне як результат взаємодії відображається в культурі, оцінках, орієнтаціях, поведінці, духовній діяльності, способі життя тощо.

Таким чином, соціальне має індивідуальний, груповий, загальносоціальний рівні свого прояву та позаособову форму існування (духовні та матеріальні цінності суспільства, групи, особистості, витвори мистецтва тощо), в якій відображена соціальна ідея людини як духовного творця.

2. Структура та функції соціологічної системи знань.

Масштабність предметної області дослідження соціології обумовила специфіку структури соціологічної системи знань. Структура соціологічного знання є не лише сукупністю уявлень, наукових понять, висновків про специфіку розвитку соціальних явищ і процесів. Це перш за все певним чином впорядкована система знань про суспільство як динамічну функціональну систему, що розвивається. Тому вона уособлює взаємозв'язані між собою уявлення, поняття, погляди, теорії про соціальні процеси різних рівнів.

Соціологічні знання і уявлення формуються в залежності від двох таких основних чинників: від кола об'єктів, які досліджуються соціологією, від глибини наукових узагальнень і висновків, які робляться в рамках соціологічних теорій на базі аналізу даних при дослідженні тих чи інших соціальних явищ і процесів.

Наприклад, залежно від кола об'єктів, які досліджує соціологія, виділяють такі елементи структури соціологічного знання:

— знання про суспільство як цілісний соціальний організм, тобто знання про систему суспільних відносин, їх зміст і механізм взаємодії;

— уявлення про функціонування і розвиток окремих сфер суспільного життя;

— знання про соціальний склад населення країни і соціальну структуру суспільства;

— уявлення, погляди, теорії, які розкривають положення різноманітних соціальних груп суспільства в системі політичних відносин;

— наукові уявлення і висновки соціологів про діючі в суспільстві соціальні інститути (державу, право, церкву, культуру, сім'ю) тощо.

Залежно від масштабності відображених в соціологічних поглядах і теоріях соціальних явищ і глибини їх наукових узагальнень, виділяють такі рівні соціологічного знання:

— загальносоціологічні теорії;

- спеціальносоціологічні теорії;
- конкретні соціологічні дослідження.

На рівні, загальносоціологічних теорій соціальні явища розглядаються з точки зору їх місця і ролі в суспільстві. Спеціальні соціологічні теорії спрямовані на вирішення практичних проблем сьогодення і недалекого майбутнього та розкривають специфіку функціонування окремих сфер суспільного життя, соціальних груп і соціальних інститутів.

Конкретні соціологічні дослідження є джерелом одержання інформації про соціальну дійсність на основі збору фактів і матеріалів у процесі спостереження, експериментів тощо.

Необхідно відзначити, що ці рівні соціологічного знання органічно взаємопов'язані і являють цілісну структуру соціологічної системи знань.

Розкриваючи специфіку структури соціологічного знання і підсумовуючи вищезазначене, необхідно акцентувати увагу на такому факті, що соціологія вирішує проблеми як теоретичного, так і практичного характеру. Отже відповідно до завдань, які ставить перед собою соціологія, розрізняють теоретичну і прикладну соціологію.

Теоретична соціологія пов'язана з вирішенням проблем формування знань про соціальну дійсність; описанням, поясненням і розумінням процесів соціального розвитку; розробкою концептуального апарату соціології, методології і методів соціологічного дослідження. Прикладна соціологія займається вивченням проблем пов'язаних із перетворенням соціальної реальності, аналізом шляхів і засобів цілеспрямованого впливу на соціальні процеси,

Зв'язок соціології з життям суспільства, її призначення визначається тими функціями, які вона виконує. До основних функцій соціології відносять: **теоретичну, описову, інформаційну і прогностичну.**

Теоретична функція соціології проявляється в поясненні та збагаченні існуючого соціологічного знання, розробці теорій, концепцій і категорій науки на базі досліджень соціальної реальності.

Описова функція — у систематизації нагромадженого дослідницького матеріалу у вигляді наукових звітів, книг тощо, в яких відтворюється ідеальний тип певного соціального об'єкта.

Інформаційна функція — у постачанні знань про соціальні об'єкти дійсності, які слугують базою для подальшого наукового аналізу.

Прогностична функція - у передбаченні майбутніх тенденцій розвитку як суспільства в цілому так і його окремих підсистем, що сприяє своєчасному прийняттю заходів для запобігання розвитку негативних суспільних проявів.

3. Категоріальний апарат соціології, його призначення.

Щодо понятійного апарату соціології, то аналіз багаточислених підручників і робіт з соціології дає можливість, при врахуванні змін соціального життя, виділити три основних типи понять, які використовуються в цій науці: загальнофілософські, загальносоціологічні, конкретно-соціологічні. До першого типу понять відносять такі поняття, як: суспільство, суспільні відносини, соціальні і моральні норми, культура і культурні цінності, особистість, соціальне середовище тощо. До другого типу понять — соціальна дія, соціальна взаємодія, соціальний контроль, соціальний інститут, соціальний процес. До третього типу понять — думки людей стосовно до кого-небудь, рівень доходу певних соціальних груп тощо. Кожне із зазначених вище понять відображає якості, характеристики суб'єктів, явищ та процесів, які мають місце в соціальній дійсності.

Суспільство - це специфічна організація життєдіяльності людей, певний соціальний організм, система відносин, що зв'язує людей в єдине ціле.

Суспільні відносини — різноманітні зв'язки і стосунки, що виникають між соціальними суб'єктами, а також і всередині них у процесі їх економічного, соціального, політичного, культурного життя і діяльності.

Соціальні норми — зразки, стандарти діяльності, що склалися історично або усталилися як певні правила поведінки, виконання яких окремою людиною чи групою людей є необхідною умовою підпорядкування особистої діяльності суспільним вимогам.

Моральні норми — одна з найпростіших форм моральної вимоги, необхідний елемент моральних відносин і моральної свідомості. Дозволяють людині оцінювати свої та чужі вчинки, співвідносити їх з еталоном, спрямовувати й регулювати відносини з іншими людьми.

Культура — сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, вироблених людством протягом усієї історії, а також сам процес творення та розподілу матеріальних і духовних цінностей.

Соціальна дія — будь-яка дія, орієнтована на мотиви інших людей. Соціальною є та дія, яка усвідомлена самим суб'єктом, тобто спрямована на чітку ціль і використовує засоби, що відповідають меті.

Соціальна взаємодія — двосторонній процес обміну діями між двома або більшим числом індивідів. Соціальна взаємодія складається із окремих соціальних дій, включаючи статуси, коло прав і обов'язків, соціальні ролі, соціальні відносини, символи і значення.

Соціальний контроль — спосіб саморегулювання певної спільності, який за допомогою прийнятих соціальних норм забезпечує упорядковане функціонування всіх її компонентів.

Соціальний інститут — це закріплена у певній формі спеціалізована діяльність групи людей, що констатується у закладах та установах, наділених відповідними функціями залежно від конкретно-історичного типу суспільної діяльності.

Соціальний процес — послідовна зміна станів суспільства або його окремих частин, що виступає як рух у часі ряду соціальних подій або явищ певної спрямованості.

4. Соціологія та інші науки про суспільство і людину.

Маючи спільний об'єкт дослідження з усіма соціогуманітарними науками (суспільство та людину), соціологія розв'язує свої власні завдання притаманними їй специфічними способами. Зазвичай найбільш близьким до соціології називають такі галузі науки, як соціальна психологія та соціальна антропологія. Іноді дуже важко провести „демаркаційну лінію” між предметними полями соціології та цих наук. Проте зробити це можливо. Так, предметом соціальної психології виступають свідомість та поведінка індивіда, обумовлені взаємодією з іншими людьми, впливом певної соціальної групи, а також особливості самих цих груп.

На відміну від соціологів, які досліджують суспільства з розвинутими індустріальними культурами та інституціоналізованою взаємодією, соціальні антрополози вивчають локальні, відносно прості, доіндустріальні культури та суспільства (племена, інші спільноти давньої людини), що збереглися у деяких народностей до сих пір.

Тісний зв'язок існує у соціології та історії. Історія вивчає унікальні, неповторні у часі та просторі соціальні явища, соціологія зосереджує увагу на властивостях суспільної взаємодії, які повторюються у часі та просторі, є спільними для всіх соціокультурних явищ, або для конкретних видів соціокультурних феноменів (наприклад, для всіх родин чи всіх націй, для всіх революцій чи війн, для всіх релігій тощо).

Соціологія пов'язана з такими науками, як економіка, політологія, право, релігієзнавство тощо. Але вони на відміну від соціології досліджують лише одну сферу суспільного життя (економіка – економічні відносини, політологія – політичні відносини, правознавство – правові і т.д.). Соціологія ж вивчає "родову ознаку соціальних явищ, яка виникає практично в усіх соціальних процесах, нехай то будуть економічні, політичні, творчі, релігійні, філософські в їх взаємозв'язках один з одним” (П. Сорокін).

Ще одна відмінність соціології від зазначених вище наук полягає у суттєвих розбіжностях у їх трактуванні природи людини та взаємозв'язку між різноманітними соціальними явищами. Так, на відміну від економіки, яка проголошує існування homo economicus як суто економічної істоти, керованої лише економічними інтересами, з чого випливає, що економічні явища ізольовані від інших соціокультурних феноменів (релігійних,

правових, політичних, моральних тощо), соціологія розглядає людину як багатогранну істоту – економічну, політичну, релігійну, естетичну, моральну, що відрізняється безперервною взаємодією всіх цих аспектів. Відповідно, кожне суспільне явище, як вже зазначалось, досліджується соціологією у взаємозв'язку та взаємозалежності від інших суспільних явищ.

Проте соціологія активно використовує у своїх дослідженнях досягнення інших наук про суспільство та людину насамперед таких, як демографія, антропология, психологія, статистика, політологія, економічні, правові науки та інші. Водночас, в цих науках все більш поширюється застосування соціологічних методів дослідження, що свідчить про своєрідну „соціологізацію” сучасного наукового знання.

5. Роль соціології у розвитку українського суспільства та у підготовці сучасного фахівця.

Як підкреслював відомий французький соціолог Е. Дюркгейм, соціологія не була б варта уваги, коли б не дозволяла удосконалити суспільство. Переоцінити значущість соціології у пізнанні трансформаційних процесів, які відбуваються в сучасній Україні важко, проте у подальшому її роль у реформуванні нашого суспільства, його удосконаленні, безперечно, повинна збільшуватись. Необхідність цього обумовлена багатьма причинами. Насамперед нагальною потребою у науковому (в тому числі і перш за все соціологічному) обґрунтуванні реформ, що здійснюються у країні. Це передбачає всебічний аналіз та прогнозування можливих соціальних наслідків тих чи інших економічних, політичних, правових і т. ін. нововведень, їх впливу на соціальне самопочуття населення, його матеріальне становище, настрої, протесну поведінку тощо.

Зростання ролі та значення соціальної сфери життя суспільства зумовлює необхідність „втручання соціології” у розробку соціальної політики української держави. При цьому мова йде не лише про соціально орієнтовану економіку та певну систему соціального захисту населення, але й про потребу розгалуження такої сфери діяльності держави та суспільства, як соціальна робота. Безперечно, що соціальна робота – це галузь, яка має бути заснована саме на соціологічному баченні соціальних процесів та проблем, в т.ч. запитів та потреб різних прошарків суспільства та окремої особистості.

Нарешті, як вже підкреслювалося, соціологія має велике значення для становлення в Україні громадського суспільства та правової держави. Перш за все це пов'язано з формуванням у нашій країні інституту громадської думки. Його становлення є, з одного боку, наслідком розвитку соціології, активізації соціологічних досліджень різноманітних проблем сучасного суспільства, з іншого – зростаючої (в т.ч. під впливом соціології) громадянської самосвідомості населення.

Звертання соціології (в межах масштабних соціологічних досліджень) до аналізу трансформації ціннісних орієнтацій різних верств населення, динаміки політичних преференцій, соціального статусу, можливостей соціальної мобільності тощо не тільки надає дослідникам та суспільству інформацію про певний стан суспільної свідомості та поведінки, але й помітно впливає на ці самі свідомість та поведінку самим фактом такого звертання. У цьому сенсі деякі вчені, наприклад відомий російський соціолог В.А. Ядов, говорять про ідеологічний вплив соціології, тобто її спроможність завдяки проведенню досліджень та інформуванню населення про їх результати змінювати ціннісні орієнтири та мотивацію його (населення) поведінки. У підготовці майбутніх фахівців все більшого значення набуває їх озброєння соціологічними знаннями. Сьогодні навчальні курси з основ соціології та деяких спеціальних соціологічних дисциплін (соціологія медицини – у медичних вузах, соціологія права – у юридичних, економічна соціологія – на економічних факультетах та вузах тощо) є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців у будь-якій галузі. Це допомагає студентській молоді не тільки оволодіти широким колом теоретичних питань (що таке суспільство, які рушійні сили його розвитку, як виникають певні елементи соціальної структури тощо), але й осягнути свої можливості впливу на соціальні процеси, навчитися регулювати ці процеси, управляти ними.